

■ JELENA LUŽINA

Vara li nas sjećanje?

PREMIJERE
RAZGOVOR
PORTRET
FESTIVALI
MEDUI

VOX
HISTRIONIS

MEĐUNARODNA
SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

O GLORIJI RANKA MARINKOVIĆA, JOŠ JEDNOM

“Čim se s bilo koje strane dodirne mirakul Glorija Ranka Marinkovića – počinje drama”, veli ugledna hrvatska kazališna kritičarka Marija Grgičević već u prvoj rečenici svoga vrlo zanimljivog teksta pod naslovom *Glorija Ranka Marinkovića – kroz neke postaje iz scenskog života mirakula našeg vremena*, objavljenog u “Kazalištu” br. 11/12, 2002.

Budući da je taj njezin tekst potaknut (kao što i sama veli!) mojim prethodno objavljenim prilogom “*Glorija u pravoslavnom kontekstu*” (“Kazalište”, br. 9/10, 2002.), odnosno nekim podacima, procjenama i stavovima koji se u njemu prezentiraju, a gospođa ih Grgičević problematizira ili ih, barem, smatra upitnima, osjetih se ponukanom da se temom *Glorije* pozabavim još jednom.

Zato i želim – najprije – zahvaliti Mariji Grgičević što me navela da pažljivo pregledam, provjerim i/ili nano-vo istražim nemali broj najranijih teatrografskih izvora (onih iz 1956. – 1957.), koji na najizravniji moguć način tematiziraju “dramatično” (!?) pitanje Marinkovićeve *Glorije*. Najvećim dijelom/brojem tih izvora služila sam se već pri pisanju svog prvog teksta, ali sam do nekih – i to, kao što će se pokazati, iznimno relevantnih! – došla poslije. Budući da su u njima sadržane i neke uistinu važne informacije o scenskoj/teatarskoj genezi *Glorije*, procijenila sam da je neophodno napisati ovaj nastavak.

Evo ga, razdijeljena u dvije tematske cjeline.

1. TEKST

Nakon slovenske praiizvedbe *Glorije*, koju je režirao Andrej Heing (u Celju, 15. prosinca, a ne 12. svibnja 1955., kako **netočno** navodi gospođa Grgičević!), i trijumfalne, bezmalo mitske zagrebačke predstave koju je ansambl HNK-a prikazao samo dva tjedna poslije (29. prosinca 1955.) u režiji Bojana Stupice, Marinkovićev je *mirakl* krenuo doživljavati mnogobrojne izvedbe diljem negdašnje zajedničke države. Za njegov uspjeh izvan Hrvatske zasigurno je bila vrlo važna i beogradska predstava, odigrana – s velikim uspjehom! – u tada kulturnom Jugoslovenskom dramskom pozorištu (22. rujna 1956.), u režiji Tomislava Tanhofera.

Treba li upravo ovu predstavu smatrati iznimno važnom za kasniji dug i uspješan kazališni put *Glorije*?

Jedno pismo Ranka Marinkovića, dosad potpuno nepoznato, sačuvano u arhivi makedonskoga glumca, redatelja i kazališnog pedagoga Ilije Milčina, koja je nakon njegove smrti (ožujka 2002.) pohranjena u Institutu za teatrologiju u Skoplju, signalizira kako bi tome trebalo biti tako.

Ilija Milčin bio je redatelj skopske predstave *Glorije*, premijerno odigrane 22. veljače 1957. godine na sceni Makedonskog narodnog teatra. Međutim, Ilija je Milčin bio i prevoditelj Marinkovićeva teksta (uzgred, ali ne i nevažno: njegov briljantni prevoditelj!), no i jedan od ključnih protagonista ove zanimljive izvedbe, koju sam u svome prvom tekstu od milja zvala “pravoslavnom”: on je, naime, u njoj igrao (u alternaciji s Dančom Mitrevskim) jednu od najkompliciranijih uloga, onu Don Zane.

U trenutku kad sam pisala taj svoj prvi tekst o *Gloriji* (u veljači 2002.), namjeravajući njime nastupiti na znanstvenom savjetovanju “Hrvatska drama kao refleksija društvene zbilje u drugoj polovici dvadesetog stoljeća” koji je organizirao Odjel za kazalište i film Matice hrvatske u Zagrebu, što sam i učinila, profesor Milčin bio je živ. I aktivno je (dapače, s neskrivenom radošću!) sudjelovao u rekonstrukciji svoje davne predstave, no i u rekonstrukciji konteksta (“društvene zbilje”) u kojemu je ona bila odigrana četrdeset pet godina ranije. U veljači 2002., kad smo pravili tu rekonstrukciju, profesor Milčin i ja raspolagali smo nevelikim fondom novinskih isječaka – kritika i recenzija napisanih povodom njezine premijere, odnosno njezina sudjelovanja u kompeticiji za nagrade tada najvažnijeg

jugoslavenskog kazališnog festivala (Sterijino pozorje). Iz arhiva Makedonskog narodnog teatra posudili smo skromni grafički plakat ove *Glorije* (programsku su knjižicu, ako je ikad postojala, godine nepovratno izjele), desetak sačuvanih fotografija i tekst Milčina prijevoda (srećom, inspicijentski primjerak). Sam je profesor upregao sve svoje sile ne bi li se prisjetio pojedinosti oko vlastita redateljskog koncepta, mnogobrojnih dramaturških intervencija (u stvari, radikalnih skraćivanja teksta!), rada s glumcima, razloga zbog kojih se uopće upuštao u tu veliku teatarsku avanturu čiji su izgledi na uspjeh bili minimalni...

U trenutku kad smo krenuli rekonstruirati ovu njegovu staru, no i iznimno važnu predstavu, profesor Milčin imao je 84 godine i bio ne samo izvanredno kooperativan nego i začuđujuće memorabilan. Ipak, oprezan i suzdržan kakav je bio, često je naglašavao kako se ne smijem bezrezervno povoditi za njegovim sjećanjima i kako ih svakako moram provjeriti. Jer, inzistirao je, sjećanja umiju i iznevjeriti.

Ipak, sve čega se uspio sjetiti evidentirala sam i deskribirala u svome tekstu, provjeravajući, tijekom pisanja, činjenice do kojih sam mogla doći. Propustila sam samo napomenuti kako je u svim našim dugim razgovorima na temu *Glorije* Ilija Milčin ponavljao da negdje među svojim papirima ima i jedno pismo, koje mu je Ranko Marinković uputio neposredno prije početka rada (ili tijekom rada na prevodenju teksta *Glorije*, nije se mogao sjetiti). Eh, govorio je, da mu je sad pri ruci to Marinkovićevo pismo, mnogo bi sigurnije odgovarao na moja mnogobrojna pitanja. Jer on je tada, 1957., režirajući Marinkovićev *mirakl*, nastojao – tako je barem tvrdio – što je moguće preciznije slijediti upute koje mu je poslao pisac.

Pismo nikako nije mogao pronaći, a i ja, priznajem, činjenici njegova eventualnog postojanja nisam poklanjala osobitu pozornost. Završila sam tekst, pročitala ga na zagrebačkom savjetovanju, potom ga objavila u “Kazalištu” br. 9-10/2002. i zaboravila na njega. Sve dok ga štovana Marija Grgičević nije pedantno pročitala i još pedantnije prokomentirala, na čemu joj uistinu moram zahvaliti.

Profesor Milčin je u međuvremenu, nažalost, preminuo. Njegovi su nasljednici k meni u Institut prenijeli njegovu osobnu arhivu. Počeli smo je sređivati i u gornjama svakojakih papira – našli to famozno pismo!

Budući da procjenjujem kako će upravo hrvatska (a ne makedonska!) teatrologija od njega imati velike koristi, objavljujem ga u cijelosti. Nije, nažalost, datirano (omotnica nije sačuvana, pa se ni datum njegova upućivanja ne može precizno utvrditi), ali se može pretpostaviti kako je iz Zagreba u Skoplje upućeno – najvjerojatnije – na samom početku 1957. godine.

Dragi družo Milčín,

Sa zadovoljstvom sam pročitao Vaše pismo, u kome mi javljate da ste otpočeli rad na "Gloriji". Samo mi je žao što mi niste javili i podjelu, jer ja dosta dobro

PREMIJERE poznajem Vaš ansambl, a u velikoj mjeri čak i lično; t. RAZGOVOR j. s mnogim Vašim članovima veže me dosta staro, PORTRET skoro desetgodišnje prijateljstvo još od prvog gostovanja Makedonskog teatra u Zagrebu.

FESTIVALI MEDUI Što se tiče skraćivanja, mislim da bi bilo najbolje da uzmete one "štrihove" koje je učinio Tomislav Tanhofer, jer smo nas dvojica to jako rigorozno i sporazumno radili. Stoga Vas molim da zatražite od Jugosl. dram. pozorišta u Bgdu suflersku knjigu, ili još bolje: da ih zamolite da Vam unesu svoja skraćivanja u štampano djelo (može da se kupi u beogradskim knjižarama za 390 din), pa neka Vam ga pošalju. Ja bih to sam učinio, ali ne sjećam se svih kraćenja, a osim toga sutra ili prekosutra idem na put koji će nešto dulje trajati, pa Vas ne mogu pustiti da čekate na moj povratak.

VOX HISTRIONIS Da ste mi javili podjelu, možda bih bio u mogućnosti da Vam predložim još neka kraćenja (na pr. u ulozi "Biskupa", don Florija, Kozlovića) koja nisu provedena u Bgdu, jer, naravno, to zavisi i od glumca koji to igra. Ja sam za neka manja, provincijalna kazališta izvršio jako radikalna kraćenja, jer sam znao da neki glumci neće moći iznijeti uloge.

MEĐUNARODNA SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Svakako, morate mnogo kratiti prvu sliku. Osobito dijalog Don Zane – don Jere, no i to zavisi tko igra don Zana. Zatim svakako izbacite one scene s djecom na početku IV slike (II katedrala) do Tomina teksta: "(tjerajući djecu): Ajde, ajde, mularija! Van, van! Nema danas više čuda." I. t. d. Iza toga "štrihati" tekst "djevojčice" i "dječaka"; ostaje samo vika djece iza kulisa: "Antikrist! Toma Antikrist!"

Odabrao sam romanički stil (sa svega dva elementa: stup i rozeta!) zbog toga što je masivan i monumentalan, a nije mistično-mračan kao sjevernjačka

(sjeverno franc. njemačka i engleska gotika). Htio sam da crkva ne operira svojom mistikom, nego svojim apsolutizmom, ne kao emocionalni doživljaj religije, nego kao totalni despotizam crkvene organizacije. Osim toga i Bachova muzika traži monumentalan prostor da bi došla do izražaja.

To bi, eto, bile uglavnom moje "autorske željice".

Želim Vam mnogo uspjeha u radu i molim Vas da mnogo pozdravite ansambl "Glorije" (osobito Meri, koja – koliko znam – igra Gloriju) a i ostale moje prijatelje u teatru.

Vas mnogo pozdravlja i želi Vam sve najbolje

Ranko Marinković

Što doznajemo iz ovoga pisma?

Najprije ono najvažnije: Ranko Marinković osobno je prilagodio tekst svoga *mirakla* bezmalo svakoj od njegovih izvedbi, osobito kad su u pitanju bila "neka manja, provincijalna kazališta", budući da je znao "da neki glumci neće moći iznijeti ulogu".

Takva su radikalna kraćenja i prilagodavanja ("jako rigorozna", kao što stoji u pismu) bila napravljena i za navodno fabuloznu predstavu *Glorije* u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu, čija je premijera odigrana 22. rujna 1956. u režiji Tomislava Tanhofera i koja – suprotno uvjerenjima/sjećanjima Marije Grgičević – ipak nije bila režirana "na temelju integralnog teksta".

Složeni dramaturški zahvat "jako rigoroznog skraćivanja" zajednički su (odnosno "sporazumno", kao što stoji u pismu) odradili redatelj Tanhofer i pisac Marinković sam. Zašto? Zato jer su se bojali kako "neki glumci neće moći iznijeti uloge"? Ne bih rekla. Jer, tu su beogradsku *Gloriju* ipak igrali najbolji, najveći glumci svoga vremena: Olga Spiridonović (Sestra Magdalena), Stevo Žigon (Don Jere), Viktor Starčić (Don Zane), Karlo Bulić (Biskup, a ne Don Zane, kako **netočno** navodi Marija Grgičević!)...

Je li Marinković, možda, zazirao od beogradskog konteksta – pravoslavnog i bizantijskog, po svojoj provenijenciji – smatrajući kako se u takvom teatarskom/kulturološkom okruženju njegove specifične ("otočne") metafore neće iščitavati kako bi trebalo? Je li mu se, naprosto, tekst činio predugim za sredinu koja drukčije misli i doživljava pojmove sakralnog, martirskog, mističnog, totalitarnog, manipulacijskog?...

Ima li, možda, u nekom drugom teatarskom arhivu ili institutu još kakvo Marinkovićevo pismo, koje bi pripomoglo razotkrivanju ovih zagonetki?

Što se, uopće, događalo s tekstom *Glorije* tijekom svih ovih desetljeća? Kako je on (uistinu) režiran i igran?

Ne bi li, možda, bilo dobro i uputno provjeriti po kojem je i kakvom predlošku (koliko "integralnom", naime!) Bojan Stupica režirao onu zagrebačku *Gloriju* iz prosinca 1955.?

Moj dragocjeni suradnik pri rekonstrukciji skopske "pravoslavne" *Glorije* iz veljače 1957., dragi profesor Ilija Milčin, sjeća se posve dobro. Da, režirajući njezinu jedinu (dosad) makedonsku izvedbu – i to, pazite, nakon što je ne samo **pedantno** nego i **briljantno** preveo **integralni Marinkovićev tekst** (koji u Makedoniji nikad nije objavljen u obliku knjige!) – on je činio upravo ono što je od njega traženo u citiranom pismu: slijedio je ama baš sve "autorske željice" Ranka Marinkovića.

On je to, uostalom, i napisao u prigodnoj reminiscenciji, objavljenoj u katalogu Drugog Sterijinog pozorja, svibnja 1957. (v. str. 34). Marija Grgičević citira upravo to mjesto: "... Usmerili smo svoje napore ka što vernijem tumačenju **autorove zamisli** (istakla autorica) sa željom da pozorišnoj publici u našem užem jezičkom području donesemo što plastičniju sliku osude **totalitarnog despotizma crkve**" (istakla autorica). Cijenim kako je više nego zanimljivo što i u famoznom pismu s "uputama", što ga je početkom siječnja 1957. u Skoplje odaslao Ranko Marinković, čitamo bezmalo identičnu sintagmu: **totalitarni despotizam crkvene organizacije**. Nisam – međutim – sigurna kako ovu sintagmu treba tumačiti kao karakterističnu "za ondašnje ideologizirano i politizirano shvaćanje *Glorije*", kao što to misli gospođa Grgičević, ali to je već neka druga tema.

2. NAGRADA (TJ. POKUŠAJ REHABILITACIJE STERIJINOG POZORJA)

U tekstu Marije Grgičević ima i jedna malčice nejasna/nesimpatična aluzija (ili je barem ja želim čitati **tako**, naime **dobronamjerno**). Ona se odnosi na navodnu veliku nepravdu koju je Sterijino pozorje 1957. godine učinilo Marinkovićevu *miraklu*, ne nagrađivši ga zasluženom Sterijinom nagradom za najbolji

dramski tekst, pogotovo jer je, kao što konstatira sama gospođa Grgičević, "Sterijina nagrada bila nešto vrlo poželjno za sve kazališne sredine i sve dramske pisce u bivšoj državi".

E, sad, ja sam – prema gospođi Grgičević – u svome prvom tekstu o skopskoj "pravoslavnoj *Gloriji*" ovo delikatno pitanje tretirala odveć **bona fide** (što će reći: naivno i lakovjerno), što ona ne može razumjeti drukčije osim kao "čudni pokušaj rehabilitacije odnosa Pozorja i *Glorije* nakon gotovo pola stoljeća".

Ovo me, dakako, ponukalo da ozbiljno i temeljito provjerim što se zapravo događalo s *Glorijom* na prvim dvama Sterijinim pozorjima (1956., 1957.). Provjeru sam izvršila na licu mjesta, naime u Centru za pozorišnu dokumentaciju Sterijinog pozorja u Novom Sadu, gdje sam pažljivo pregledala **cjelokupnu građu** koja se odnosi na ovaj temat (a ne **samo** festivalske kataloge, koje je u Zagrebu gledala Marija Grgičević i to, neka mi oprostite, ovlašno!).

Što sam utvrdila?

Da, *Glorija* je sudjelovala na obama festivalima, ali se na onom prvom – 1956. – uistinu nije natjecala za nagrade, nego je sudjelovala izvan konkurencije zato jer su te inicijalne godine pravila nalažala da bude upravo tako. Naime, "na 1. jugoslovenskim pozorišnim igrama Sterijina pozorja 1956. godine, za Sterijine nagrade takmiče se, u čast 150-godišnjice rođenja J. St. Popovića, samo pozorišta sa predstavama Sterijinih dela" (katalog Sterijina pozorja, 1956.; navlas ista formulacija ponovljena je i u katalogu jubilarnog Sterijina pozorja 1981., na stranici 71). Festivalski je program prezentirao 12 predstava, od kojih se za nagrade natjecalo samo sedam uprizorenja klasičnih Sterijinih komedija (i jedne dramske kronike, *Skenderbega*). Preostalih je pet predstava odigrano, jednostavno, Steriji u čast: po jedan Cankar (*Hlapci*, SNG Ljubljana), Nušić (*Sumnjivo lice*, MNT Skopje), Čosić (*Naslednik*, JDP Beograd), Krleža (*U agoniji*, Narodno pozorište Sarajevo) i Marinković (*Glorija*, HNK Zagreb).

Nagrada za dramski tekst te se prve godine, logično, nije dodjeljivala – besmisleno ju je bilo uručivati mrtvome Steriji! A da se dodjeljivala onako kako je to uvedeno već sljedeće godine, naime za tekst suvremene domaće drame koja se prvi put izvodi na Pozorju (formulacija iz festivalskog pravilnika!), *Glorija* bi se našla u silnoj konkurenciji s jednim **prokleta**

dobrim tekstom jednog tada **vrlo živog** pisca. Naravno da govorim o *Agoniji* i naravno da znam kakav bi – tada – bio ishod njezina natjecanja s *Glorijom*!

Medutim – pravde, a ne nekakve smiješne rehabilitacije radi! – ne smijemo preskočiti eklatantnu činjenicu kako je te prve godine jednu od pet ravnopravnih glumačkih nagrada dobio mladi Pero Kvrđić, za ulogu Sterijinog *Kir Janje* u predstavi Zagrebačkog dramskog kazališta, koju je režirao dr. Branko Gavella. Nagrađena je i kostimografkinja te iste predstave, Milića Babić-Jovanović, dok je sam Gavella dobio nagradu za režiju *Kir Janje*, ali onoga kojeg je postavio na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu. Zanimljivo je da je Gavella u istoj sezoni postavio obje predstave *Kir Janje*: najprije zagrebačku (premijera je bila 3. veljače), a potom beogradsku (premijera 28. ožujka), u kojoj mu je naslovnu ulogu tumačio Raša Plaović. I Plaović je, iste godine s Kvrđićem, dobio Sterijinu nagradu za glumu i to za tumačenje iste uloge u jednoj drugoj predstavi! (Ali tu nagradu **nije** dobio slovenski glumac Stane Sever, kako **netočno** navodi Marija Grgičević! Sever je Sterijinom nagradom prvi put ovjenčan tek 1963., za ulogu Lenbacha u Krležinoj *Agoniji*, u izvedbi SNG-a iz Ljubljane!!!)

Sljedeće je godine, 1957., sve bilo drukčije: *Glorija* se – i to u izvedbi skopskog i beogradskog kazališta – našla u dvostrukoj konkurenciji za sve festivalske nagrade, uključujući i onu za tekst suvremene drame, koja je – kako to **točno** konstatira sama Marija Grgičević – uistinu bila “nešto vrlo poželjno za sve kazališne sredine i sve dramske pisce u bivšoj državi”.

Glorija tu nagradu nije dobila.

Ali je zato, u prilično šarolikoj konkurenciji svakojakih predstava, hrvatsko kazalište te godine nesumnjivo trijumfiralno: najprestižniju od svih nagrada, nagradu za najbolju predstavu (nešto kao festivalski *grand prix*) dobilo je Zagrebačko dramsko kazalište za izvedbu “smešne pripovesti u dva dela” *Svoga tela gospodar* Slavka Kolara, u režiji dr. Branka Gavella i Ljudevita Galica, a jedna od pet ravnopravnih glumačkih nagrada pripala je i Mariji Kohn, za ulogu Rože u istoj predstavi.

Devetočlani festivalski žiri, u kome su sjedila i dvojica uglednih Hrvata – dr. Drago Ivanišević i moj nekadašnji profesor, dr. Ivo Hergešić – odlučio je (i to, sudeći prema zapisniku o svome radu, **unisono i jednoglasno!**) da nagradu za tekst suvremene drame dodi-

jele dvojici apsolutnih početnika, čija nam imena danas ne znače mnogo. Ta su dvojica (Aleksandar Obrenović i Đorđe Lebović) zajednički napisala suptilnu psihološku (a ne socrealističku!) dramu o osmoricu logoraša koji opslužuju krematorij nekog njemačkog koncentracijskog logora. U svim sačuvanim novinskim isječcima iz te 1957. godine (a pregledala sam oko tri stotine takvih!) ova se drama naslovljena *Nebeski odred* uvelike komentira kao najdojmljiviji i najuzbudljiviji tekst viden u festivalskoj konkurenciji.

Ipak, u nekim se izvještajima iz festivalskog Novog Sada – a sve u kontekstu nagađanja o podjeli svakojakih nagrada – spominje kako su u kombinaciji za najbolji dramski tekst tri “slučaja”: spominjani *Nebeski odred* (uvijek na prvom mjestu!), u to vrijeme vrlo popularna, iako u osnovi trivijalna komedija Dragutina Dobričanina *Zajednički stan* i, dakako, “vječno treća” Marinkovićeva *Glorija*. Koja će i ostati nenagrađenom, osim što će dvojica sudionika njezine beogradske izvedbe (po općem mišljenju, jedne od najboljih predstava festivala) dobiti Sterijine nagrade: redatelj Tomislav Tanhofer i glumac Karlo Bulić (koji je, ponavljam, igrao Biskupa, a ne Don Zanu, kao što se **netočno** prisjeća Marija Grgičević).

U izvještajima koji su objavljeni nakon dodjele nagrada – uključujući i one što su ih pisali dopisnici zagrebačkih redakcija (“Vjesnika”, “Narodnog lista”...) – nema ni traga bilo kakvom ili bilo čijem nezadovoljstvu. Naprotiv, raspoređeni su svi, uključujući i dr. Gavellu, koji se, razgovarajući s novinarkom Ljerkom Krelius, šali na vlastiti račun:

“Nadam se da bu to ipak registrirano – rekao mi je – napišite baš tak – dopunio je svoju rečenicu. Lani zagrebačka štampa nije ni zinula, ove godine bu valda pisala, kad ja nisam dobio nagradu” (zagrebački “Narodni list”, 29. svibnja 1957.).

(Podsjećam: na prvom je Sterijinom pozorju Gavella nagrađen za režiju beogradskog *Kir Janje*; na drugom je nagrađena predstava *Svoga tela gospodar*, koju je on režirao u Zagrebačkom dramskom kazalištu, zajedno s Ljudevitom Galicom).

Eto, pažljivo sam i odgovorno pregledala svaki dostupni dokument (trag, zapisnik, katalog, fotografiju, plakat, novinski isječak...), ne bih li otkrila strašnu i nepri-

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDUI

VOX

HISTRIONIS

MEDUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOKJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Dragi braće Milčini,

jateljsku zavjeru zbog koje je nekoć, prije gotovo pola stoljeća (u Novom Sadu, svibnja 1957.), nanesena silna nepravda jednoj od najboljih i najvažnijih hrvatskih drama, *Gloriji* Ranka Marinkovića, te gospođa Marija Grgičević smiono tvrdi kako se "kao najveći promašaj svih žirija i ocjenjivačkih komisija uvijek spominje nedodjeljivanje Sterijine nagrade" njezinu autoru.

Dokaza o takvoj zavjeri – pa čak ni indicija o takvom "najvećem promašaju svih vremena", koji se (navodno) "uvijek spominje" (gdje, tko?), te tako dobiva mitske dimenzije – međutim **nema**. Ili ih, barem, ja nisam uspjela naći tamo gdje sam ih tražila. A tražila sam – svojski! Nastojeći ih otkriti po svaku cijenu!

Naravno, slažem se s gospodom Grgičević kako je danas (nakon što je toliko silne vode proteklo i Savom i Dunavom!) sva ova faktografija **samo faktografija**: i bez Sterijine nagrade za tekst, *Glorija* je ishodila svoj dug i uspješan put kroz vrijeme, nastavljajući njime hoditi i dalje. Nagrade su, uostalom, relativna stvar – o njima malo toga ovisi, osim u trenutku kad se dodjeljuju!

Međutim, smatrala sam kako tu nesretnu faktografiju ipak moram skupiti i predočiti na jednom mjestu. Budući da – takva: konkretna i provjerljiva – ipak može biti od koristi hrvatskoj teatrološkoj znanosti.

Teatrologija, kojom se profesionalno bavim, u pravilu se – naime – oslanja na provjerljive i mjerljive fakte/činjenice. Ona se, dakako, koristi i dojmovima/sjećanjima, ali se za njima nikad, ama baš nikad ne povodi, ma kako zavodljivi oni bili!

Da za svojih 100 nam počitao braće pisano, u kome mi javljate da ste otpočeli rad na "Gloriji". Samo mi je kao što mi niste javili i potjeli, jer ja tako dobro poznajem vaš ansambl, a u velikoj mjeri čak i lično; ~~poznajete~~ t.j. mnogim vašim članovima veće me tako znate, skoro desetgodišnje prijateljstvo još od prvoga gostovanja hrvatskog teatra u Zagrebu.

Što se tiče skrivanja, mislim da bi bilo najbolje da ukumete ove "stichose" koje je učinio Tomislav Tankefer, jer samo nas dvojica to jako rigorozno i sporazumno radili. Stoga vas molim da zatražite od Jugosl. dram. povj. u Zagrebu referencu knjigu, ili još bolje: da ih zamolite da vam u nem svoja skrivanja u štampano djelo (može da ne kupi u bezbrojnim knjižarnama za 390 kn), pa onda vam ga pošalju. Ja bih to nam učinio, ali ne sjećam se svih kraćerija, a oim toga nitra ili prekratka item na put koji će učelo dulje tražiti, pa vas me mogu pustiti da čekate na moj povatak. Da ste mi javili potjeli, možda bih ~~to~~ bio u mogućnosti da vam prelozim još neka kraćerija, (na pr. u okviru "Dokumenta", "In Gloria", "Kulturna"), koja nisu prevedena u Zagrebu, jer, naravno, to zavisi i od glumca koji to igra. Ja sam za neka manja, provincijalna kazališta, ~~pa~~ izostao jako radikalna kraćerija, jer sam mislio da neki glumci neće moći iznijeti ulogu.

Svakako, morate mnogo kratkih povu slike, osobito dijalog "Zauz- tra žete", no i to zavisi što igra In Zauz. Zatim svakako ~~da~~ izbacite one scene i pjesom na početku IV slike (o katedrala) to Tomina teksta: "(terajni djelo): Ajde, ajde, mulatija! Hau, hau! Nema hanaš više čuka" i t. f. Ista toga "stichos" tekst "devojčice" i "dječaka"; otaje namo vika pjesa ica kulica: "Aut, kirit! Toma Aut, kirit!"

Obavrao sam romanički stil (na prvoga dva elementa: stupa i vrata!) zbog toga što je marivan i monumentalan, a nije mitično-mitivan kao njevernjaška (njevorno kane, z nje mačka i njeleka ptička). Bio sam da evo ne ~~opet~~ ^{opet} prvom mistikom, nego svojim apolutizmom, ne kao emocionalni stihija; religije, nego kao totalitarni totalizam crkvene organizacije. Oim toga i Bachova muzika traži monumentalan prostor da bi bila to izražaja.

To bi, eto, bile uglavnom moje "autorske želje".

Želim vam mnogo uspjeha u radu i molim vas da mnogo pozovite ansambl "Glorije" (osobito heri, koja - koliko znam - igra *Gloriju*), a i ostale moje prijatelje u teatru.

Vas mnogo pozdravlja i želi vam sve najbolje
Ranka Marinković